

“SPLITSKA HAGIOGRAFSKA BAŠTINA: POVIJEST, LEGENDA I TEKST”

*Zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa
održanog u Splitu od 26. do 27. rujna 2011.*

*Uredili: Joško Belamarić, Bratislav Lučin, Marko Trogrlić i Josip
Vrandečić. Književni krug Split, Odsjek za povijest Filozofskog
fakulteta u Splitu. Split, 2014., 534 stranice.*

Zbornik radova *Splitska hagiografska baština: povijest, legenda, tekst* objavljen je tri godine nakon Međunarodnog simpozija u Splitu održanog od 26. do 27. rujna 2011. Kao zajedničku ediciju Književnog kruga Split i Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Splitu, J. Belamarić, B. Lučin, M. Trogrlić i J. Vrandečić uredili su ovaj Zbornik u sklopu niza *Biblioteke Knjiga Mediterana*, br. 76, odnosno br. 4 *Prinosa i r asprava / Contributiones et studia* Filozofskog fakulteta u Splitu.

Tekstovi su raspoređeni u nekoliko cjelina. Najprije čitamo uvodne tekstove, str. 5-22, koji obuhvaćaju *Proslav* urednika, *Raspored izlaganja* Simpozija i pozdrave: Bernarda Ardure u ime Papinskog odbora za povijesne znanosti, mons. Marina Barišića, nadbiskupa Splitsko-makarske nadbiskupije, prof. dr. sc. Massimiliana Valentea u ime Europskog sveučilišta u Rimu, te *Pozdravne riječi* akademika Cambija i dekana Filozofskog fakulteta u Splitu prof. dr. sc. Marka Trogrlića izgovorene prilikom otvorenja Simpozija.

Cjelinu *Radovi*, str. 24-495, predvodi rad akademkinje Ivanke Petrović. Taj rad može biti shvaćen i kao svojevrsni općeniti uvod u mediteransku hagiografsku tematiku. Ostali radovi mogu se podijeliti u nekoliko tematskih skupina, premda većina njih daje polazišta za interdisciplinarna proučavanja. Obrađena su glavna područja humanistike, i u tom kontekstu u Zborniku se nalaze radovi koji obrađuju uže područje splitsko-salonitanske hagiografije, potom radovi iz književnosti, srednjovjekovne kodikologije, arheologije, povijesti umjetnosti i historiografije. Visoku kvalitetu radova potvrđuje i to što je većina njih kategorizirana kao izvorni znanstveni rad. Akademkinja Petrović sintetizirala je stanje u novijoj europskoj i hrvatskoj hagiografskoj znanosti (str. 25-67), postavila okvire proučavanja martirske hagiografije latinskoga Mediterana i hagiografije zapadnoga Ilirika te prenijela znanja o tri najveća salonitanska sveca: *passio S. Anastasii*, *passio S. Domnii* i *passio SS. Donati, Macharii et Theodori*. Drugi po redu rad je autorice Mirjane Matijević

Sokol *Od Ivana Ravenjanina do Adama Parižanina. Poruke Splitskog evangelijara* (str. 69-83), u kojemu se donosi nova, preciznija datacija i ubikcija Splitskog evangelijara, kontekstualizira se kodeks i analizira početak stvaranja kulta sv. Dujma. Bratislav Lučin tematski se naslanja na prethodnu autoricu radom *Povratak Adama Parižanina* (str. 85-137), koji sagledava tu povijesnu ličnost kao autora 195 stihova o sv. Dujmu i devet proznih čitanja (sadržanih u Vatikanskom oficiju, brevijaru iz 1318. godine koji je bio u upotrebi u splitskoj Crkvi, Vat. Lat. 6069). Osnovni tekst autor je obogatio dvama priložima – prvim izdanjima s bilješkama Vatikanskog oficija sv. Dujma i Rimovanog oficija sv. Dujma. U nastavku Zbornika (str. 139-161) Ivan Bodrožić u tekstu *Bitni teološki elementi životopisa sv. Dujma objavljenih u Farlatijevu Illyricum sacrum* raspravlja o šest hagiografskih tekstova sa životopisima sv. Dujma, i stavlja ih u njihov teološko-povijesni kontekst. Vesna Lalošević raspravlja (str. 163-183) o *Dvije stalne značajke progonitelja kršćana u splitskoj hagiografskoj baštini*, a to su prema autorici podmitljivost i gubitak razuma. Nenad Cambi analizirao je natpis na žrtveniku iz Salone, pronađenom 1847., i razriješio kraticu imena *Maurilius*, kojim je naslovio i sam rad: *Maurilius (Illyricum sacrum I, 414) = Marcus Aurelius Iulius V(ir) C(larissimus) praeses provinciae Dalmatiae (CIL III 8569)*, str. 185-193. Slijedi rad Josipa Dukića *Doprinos kršćanske epigrafije proučavanju salonitanske hagiografije* (str. 195-219), u kojem autor raspravlja o salonitanskim mučenicima prikazanim na lateranskom mozaiku, salonitanskim natpisima (i njihovom važnosti) s imenima istih svetaca, a predlaže i neka nova čitanja natpisa. Sličnu tematiku u Zborniku obrađuje i Jasna Jeličić Radonić u radu *Martiri salonitanskog amfiteatra*, s naglaskom na recentnim arheološkim nalazima iz salonitanske arene (str. 221-229). Emilio Marin iznio je rezultate revizijskih istraživanja tzv. *basilica scoperta* na Marusincu u Saloni, epigrafsku i hagiografsku baštinu¹ u radu naslovljenom *Sjeverno svetište na Marusincu u Saloni* (str. 231-253). O ulozi salonitanske Crkve u nekadašnjoj rimskoj Dalmaciji, kultu sv. Dujma i položaju gradića Nina kao čimbenicima za priznavanje Splita kao sjedišta metropolije raspravlja Slavko Kovačić u radu *Hagiografski i drugi čimbenici u donošenju odluke splitskoga koncila održanog oko godine 925. o prvenstvu splitske Crkve* (str. 255-269). Ivan Basić u radu *De inventione sancti Felicis: rekognosciranje relikvija i reafirmacija kulta sv. Feliksa u Splitu u kontekstu poslijetridentske obnove* raspravlja o kultu sv. Feliksa, njegovoj kontekstualizaciji i obnovi krajem 16. stoljeća (str. 271-313). U radu autora

¹ Podnaslov članka.

Joška Belamarića (*Svijećnjaci zadarskih majstora Mateja i Aristodija i dosad nepoznati fragmenti srednjovjekovnog tekstila iz splitske katedrale*, str. 315-333) raspravlja se o dosad nepoznatim svijećnjacima koji se nalaze iznad glavnog oltara splitske katedrale, kao i o fragmentima srednjovjekovnog tekstila očuvanima u unutrašnjosti relikvijara sv. Staša, koji datiraju od 8. do 13. stoljeća. Rozana Vojvoda analizirala je *Evangelistar pisan beneventanom iz 1259. godine: analiza sanktorala i slikanog ukrasa te argumenti za moguće splitsko podrijetlo rukopisa* (str. 335-352), a sličnim kodikološkim tempom nastavlja dalje Hana Breko Kustura u radu (str. 353-370) *Aspekti glazbenog repertoara rukopisnog kodeksa nazvanog Missale Romano-Spalatense* (Nacionalna biblioteka Széchényi, Budimpešta, sign. C.L.M.AE. 334, 14 stoljeće). Autorica analizira glazbene dijelove tog misala (upitne) splitske provenijencije, poznatog po tzv. *Korčulanskim glosama* i *Odlomku korčulanskog lekcionara* na hrvatskom jeziku. Milan Ivanišević u radu *Spalatum sacrum* (str. 372-393) iznosi prikupljene podatke o štovanju svetaca u crkvama i na oltarima u gradu Splitu od prvog spomena nadbiskupa do 1831. godine. Latinske epilije J. Čobarnića s naglaskom na popisima mučenika koji se u njima spominju obradila je, na str. 395-413, Gorana Stepanić u radu *Salonitanski sveci i povijest lokalne Crkve u epskom opusu Josipa Čobarnića*. Raširenost kultova sv. Dujma i sv. Anastazija i njihov utjecaj na prostor i život ljudi obrađen je u radu autora pok. Anđelka Badurine i Tomislava Galovića *Sv. Dujam i sv. Anastazije u hagiotopografiji Hrvatske* (str. 415-439). Jedini rad Zbornika na stranom jeziku (talijanskom) napisala je Renata Salvarani, *Diffusione di devozioni per i santi Istriani e Dalmati in area Adriatica e Padano Alpina fra tardo antico e alto medioevo* (str. 441-450), u kojem propituje istarske i dalmatinske svece u kontekstu procesa kristijanizacije jadranskih područja, s naglaskom na prijenosu njihovih relikvija u krstionicu sv. Ivana Lateranskog. U radu *Štovanje svetaca i pobožnost splitskih obrtnika prema oporukama 15. stoljeća* autorica Tonija Andrić proučava prema prikupljenim podacima oblike pobožnosti zanatlija splitskoga komunalnog društva (str. 451-477). Posljednji rad Zbornika raspravlja o aspektima imena Dujam u Splitu u 18. stoljeću, tradiciji toga imena i njegovim inačicama; autori su Ivan Botica i Marko Rimac, a rad je naslovljen *Svetačko ime Dujam među Splićankama i Splićanima u 18. stoljeću* (str. 479-495). Kraj Zbornika čine kazala (osobnih i zemljopisnih pojmova) i *Sadržaj*.

Ovaj Zbornik radova prvi je naslov koji na jednome mjestu okuplja teme vezane isključivo uz splitsku hagiografsku baštinu. Objavljeni radovi ispunjavaju već dugo prisutnu potrebu, ne samo

hrvatske nego i strane znanstvene scene, za objavljivanjem djela o kompleksnoj splitskoj hagionimiji, hagiologiji, hagiografiji, hagiopografiji i sl. Posebno je vrijedan doprinos autora koji su analizirali prožimanje tih pojmova s drugim disciplinama: arheologijom, kodikologijom, restauracijom umjetnina, poviješću umjetnosti, književnošću, praktičnim svakodnevnim životom, a nisu izostale ni teme koje su obradile povijesni kontekst svega nabrojenog. Svi radovi će zasigurno poslužiti za neka buduća istraživanja, jer je obrađena tema dosad bila prilično neistražena, a u posljednje vrijeme i kod nas i u Europi bilježi iznimnu popularnost. Možemo stoga zaključiti da je Zbornik radova o splitskoj hagiografskoj baštini dragocjen doprinos svih autora, Književnog kruga Split i Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Splitu poznavanju ne samo mediteranske hagiografije nego i one opće, zapadnoeuropskoga kruga.

Lucija Krešić